

V Regionalny Konkurs Drużynowy z Chemii
dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych
I etap

ZADANIE I. TEST (25 punktów)

CHEMIA OGÓLNA

- Wiązanie metaliczne, to wiązanie, które występuje w metalach i stopach, a polega na:
  - wzbudzeniu elektronów walencyjnych atomów metali w wyniku czego powstaje gaz elektronowy,
  - oddziaływaniu zdelokalizowanych elektronów i jonów dodatnich,
  - uwpólnianiu elektronów pod wpływem promieniowania jonizującego,
  - przenoszeniu elektronów z atomów pierwiastków o większej elektroujemności do atomów pierwiastków o mniejszej elektroujemności.
- Liczby kwantowe to liczby wykorzystywane do opisu budowy atomów. Istnieją pomiędzy nimi ściśle określone zależności. Jeżeli wartość głównej liczby kwantowej wynosi 2 to podaj jakie wartości przyjmuje poboczna (orbitalna) liczba kwantowa:
  - 2, -1, 0, 1, 2,
  - 1, 0, 1,
  - 0, 1,
  - 0, 1, 2.
- Na przestrzeni dziejów pierwiastki odkrywano różnymi metodami - czasami były znane „od zawsze”, czasem było to dzieło przypadku, a często efekt żmudnej pracy. Pewien pierwiastek został odkryty najpierw poza Ziemią (1868 rok), a dopiero później jego obecność odkryto na naszej planecie (1895 rok). Dokonano tego przy pomocy analizy spektralnej - na podstawie badania widma wysyłanego przez Słońce i gwiazdy. Pierwiastkiem tym jest:
  - wodór,
  - tlen,
  - hel,
  - sód.
- Stopień utlenienia siarki w związku o wzorze: $\text{Ca}(\text{HS})_2$ wynosi:
  - II,
  - I,
  - +I,
  - +II.
- W wyniku rozpadu α radu ${}^{226}_{88}\text{Ra}$ powstaje:
  - ${}^{224}_{84}\text{Po}$,
  - ${}^{222}_{86}\text{Rn}$,
  - ${}^{228}_{90}\text{Th}$,
  - ${}^{222}_{90}\text{Th}$.

CHEMIA NIEORGANICZNA

- CaCO_3 nie jest głównym składnikiem:
  - wapienia,
  - marmuru,
  - kredy,
  - gipsu.
- Świeżo strącony biały osad $\text{Fe}(\text{OH})_2$ pozostawiony na powietrzu stopniowo brunatnieje gdyż:
  - pod wpływem światła tworzy Fe_2O_3 ,
  - przechodzi powoli w $\text{Fe}(\text{OH})_3$,
  - rozkłada się tworząc FeO ,
  - pochłania CO_2 z powietrza tworząc FeCO_3 .

8. Międzynarodowa Unia Chemii Czystej i Stosowanej (ang. IUPAC) zajmująca się między innymi zasadami nazewnictwa związków chemicznych opracowała nowy system nazewnictwa, nazywany po polsku „nazwa systematyczna z przedrostkami”. Według tego systemu związek o wzorze K_2SO_4 nie nazywałby się już siarczanem(VI) potasu, lecz tetraoksosiarczanem dipotasu. Według tego samego systemu sól o wzorze $Ni_3(OH)_4CO_3$ powinna nazywać się:

- trioksowęglan pentawodorotlenek diniklu,
- oksowęglan tetrawodorotlenek trinitru,
- trioksowęglan tetrawodorotlenek trinitru,
- trioksowęglan triwodorotlenek tetraniklu.

9. Mangan jest pierwiastkiem znanym z różnorodnych barw związków w których występuje. Wskaż prawidłowe zestawienie kolorów:

	Mn^{2+} (stężony roztwór)	MnO_4^-	MnO_4^{2-}
a)	różowy	czerwony	fioletowy
b)	niebieski	fioletowy	zielony
c)	różowy	fioletowy	zielony
d)	niebieski	czerwony	fioletowy

10. W warunkach laboratoryjnych reakcja stężonego HCl ze stałym $KMnO_4$ służy do otrzymywania:

- tlenu
- wodoru,
- chloru,
- wodorotlenku potasu.

CHEMIA ORGANICZNA

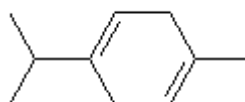
11. Systematyczna nazwa kwasu szczawowego to:

- kwas etanodiowy,
- kwas propenowy,
- kwas benzeno-1,2-dikarboksylowy,
- kwas 2-hydroksypropionowy.

12. Uwodornienie ketonów prowadzi do powstania:

- alkoholi I-rzędowych
- alkoholi II-rzędowych
- alkoholi III-rzędowych
- aldehidów

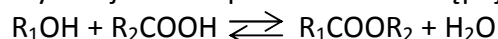
13. Terpinen to węglowodór nienasycony odpowiedzialny m.in. za zapach cytryny i pomarańczy. Jego wzór strukturalny przedstawiono na rysunku poniżej:

Jego wzór sumaryczny to:

- $C_{10}H_{14}$,
- $C_{10}H_{15}$,
- $C_{10}H_{16}$,
- $C_{10}H_{17}$.

14. Schemat ogólny reakcji estryfikacji można przedstawić następująco:

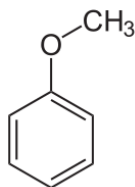
Powszechnie wiadomo, iż reakcję tę prowadzimy w obecności stężonego kwasu siarkowego(VI), którego jedną z funkcji jest „pochłanianie” powstającej wody. Poniżej przedstawiono, na przykładzie otrzymywania octanu etylu, cztery wersje prezentujące z których atomów powstaje cząsteczka wody (atomy te podkreślono i pogrubiono).

Wybierz właściwą opcję.

- a) $CH_3COOH + C_2H_5OH \rightleftharpoons CH_3COOC_2H_5 + H_2O$,
- b) $CH_3COOH + C_2H_5OH \rightleftharpoons CH_3COOC_2H_5 + H_2O$,
- c) $CH_3COOH + C_2H_5OH \rightleftharpoons CH_3COOC_2H_5 + H_2O$,
- d) $CH_3COOH + C_2H_5OH \rightleftharpoons CH_3COOC_2H_5 + H_2O$.

15. Przedstawiony poniżej związek należy do grupy:

- a) eterów,
- b) fenoli,
- c) hemiacetali,
- d) amidów.

BIOCHEMIA

16. Najpopularniejsza z teorii tłumaczących efekt złego samopoczucia wynikającego ze spożycia nadmiernej ilości etanolu (tzw. „kaca”) dotyczy metabolizmu alkoholu etylowego w organizmie człowieka. Przy stosunkowo niewielkich ilościach spożytego etanolu jest on przekształcany w aldehyd octowy, a następnie w kwas octowy. Przy ilościach większych - etap przekształcania aldehydu octowego w kwas octowy przebiega zbyt wolno i aldehyd octowy zaczyna gromadzić się w organizmie człowieka powodując negatywne skutki. W trakcie procesu przekształcania aldehydu octowego w kwas octowy stopień utlenienia atomu węgla w grupie funkcyjnej:

- a) zmienia się z + III na + I,
- b) zmienia się z + II na + IV,
- c) zmienia się z + I na + III,
- d) nie zmienia się.

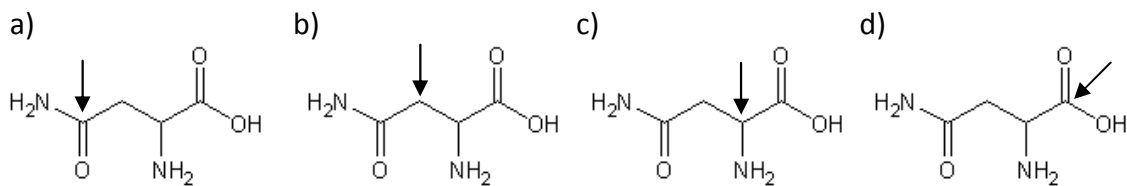
17. Istnieje wiele klasyfikacji cukrów. Jedna z nich dotyczy form cyklicznych cząsteczek cukrów. Dzielimy w niej cukry na piranozy i furanozy. Zgodnie z tą klasyfikacją:

- a) piranozy to cukry zawierające pierścień sześciocząłowy, a furanozy pięciocząłowy,
- b) piranozy to cukry zawierające pierścień pięciocząłowy, a furanozy sześciocząłowy,
- c) piranozy to cukry zawierające pierścień pięciocząłowy, a furanozy czterocząłowy,
- d) piranozy to cukry zawierające pierścień czterocząłowy, a furanozy pięciocząłowy.

18. Powszechnie stosowana reakcja wykrywająca białka polega na reakcji badanej próbki ze stężonym kwasem azotowym(V). Próbka zawierająca białko przybiera barwę żółtą. Jest to spowodowane reakcją nitrowania pierścienia benzenowego w dowolnym aminokwasie budującym dane białko, który zawiera pierścień benzenowy. Jednym z aminokwasów dających pozytywny wynik reakcji ksantoproteinowej jest:

- a) arginina,   b) metionina,   c) fenyloalanina,   d) glicyna.

19. Wszystkie aminokwasy białkowe są α -aminokwasami. Wskaż rysunek, na którym we wzorze kwasu asparaginowego węgiel α został zaznaczony strzałką prawidłowo:

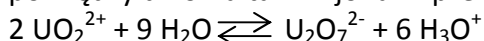

20. Reakcja wykorzystywana do badania właściwości redukujących cukrów nazywana powszechnie próbą lustra srebrnego znana jest też jako:

- a) próba Tollensa, b) próba Trommera, c) próba Lucasa, d) próba biuretowa.

CHEMIA FIZYCZNA

21. Uran to pierwiastek, który bardzo chętnie tworzy jony zawierające tlen. Stan równowagi pomiędzy dwoma takimi jonami prezentuje poniższe równanie:

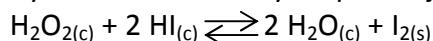
Jeżeli do środowiska w którym ustali się powyższa równowaga dodamy jonów OH^- to równowaga reakcji:

- a) nie zmieni się – jony OH^- nie występują w równaniu, zatem nie wpływają na równowagę,
 b) zmieni się – m.in. wzrośnie stężenie jonów UO_2^{2+} ,
 c) zmieni się – m.in. wzrośnie stężenie jonów $\text{U}_2\text{O}_7^{2-}$,
 d) zmieni się – m.in. zmaleje stężenie jonów $\text{U}_2\text{O}_7^{2-}$.

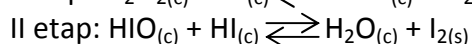
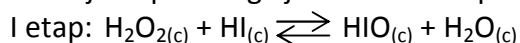
22. Popularne niegdyś tradycyjne baterie (obecnie prawie wyparte przez tzw. „akumulatorki”) to pod względem chemicznym:

- a) ogniwa Leclanchégo,
 b) ogniwa Volty,
 c) ogniwa Ampera,
 d) ogniwa Galwaniego.

23. Reakcja chemiczna pomiędzy H_2O_2 a HI może być zapisana jako:

Reakcja ta przebiega jednak dwuetapowo:

Etap I jest wolniejszy od etapu II. Jak zmieni się szybkość reakcji H_2O_2 z HI , jeżeli stężenie substratów wzrośnie dwukrotnie?

- a) wzrośnie dwukrotnie,
 b) wzrośnie czterokrotnie,
 c) wzrośnie ośmiokrotnie,
 d) wzrośnie szesnastokrotnie.

24. Podstawowe prawo termochemii, zgodnie z którym ilość ciepła wydzielanego lub pochłanianego podczas reakcji chemicznej zachodzącej w stałej objętości lub pod stałym ciśnieniem zależy jedynie od stanu początkowego i końcowego układu, a nie zależy od sposobu przeprowadzenia reakcji to:

- a) prawo Lavoisiera i Laplace’a,
 b) prawo Hessa,
 c) prawo Helmholtza,
 d) prawo Faradya.

25. Protektorowa ochrona statków przed korozją polega na mocowaniu do kadłuba statku bloków wykonanych z metalu o niższym od żelaza (głównego składnika stali) potencjale. Zatem do ochrony protektorowej nie nadaje się:

- a) miedź,   b) magnez,   c) glin,   d) cynk.

ZADANIE II. OBLICZENIA (10 punktów)

1. W roztworze kwasu węglowego o stężeniu $0,1 \text{ mol/dm}^3$ stałe dysocjacji wynoszą odpowiednio: $\alpha_1 = 0,21 \%$, $\alpha_2 = 0,047 \%$. Stężenie jonów CO_3^{2-} w tym roztworze wynosi:

- a) $2,10 \cdot 10^{-4} \text{ mol/dm}^3$,
b) $6,13 \cdot 10^{-6} \text{ mol/dm}^3$,
c) $9,87 \cdot 10^{-8} \text{ mol/dm}^3$,
d) $7,14 \cdot 10^{-10} \text{ mol/dm}^3$.

2. Jednym z węglowodorów gazowych o dużym znaczeniu przemysłowym jest acetylen. Otrzymuje się go w wyniku reakcji karbidu z wodą. Z kolei karbid otrzymuje się przez spiekanie w piecach elektrycznych wapna palonego z koksem. Reakcje te można zapisać następująco: $3 \text{ C} + \text{CaO} \rightarrow \text{CaC}_2 + \text{CO}$; $\text{CaC}_2 + 2 \text{ H}_2\text{O} \rightarrow \text{Ca(OH)}_2 + \text{C}_2\text{H}_2$. Zakładając, że pierwsza z reakcji zachodzi z 90% wydajnością, a druga z nich z 80 % wydajnością oblicz, ile kilogramów acetyleny otrzymamy ze 100 kg węgla.

- a) 52 kg   b) 65 kg,   c) 104 kg,   d) 160 kg.

3. Oblicz ΔH reakcji całkowitego spalania metanu mając dane standardowe entalpie tworzenia CH_4 , H_2O i CO_2 , które wynoszą odpowiednio [kJ/mol]: -74,6, -285,8 i -393,5.

- a) - 753,90 kJ/mol,   b) - 890,5 kJ/mol,   c) - 1 039,70 kJ/mol,   d) 1 507,8 kJ/mol.

4. Próbkę o objętości 50 cm^3 zawierającą m. in. jony wapnia miareczkowano przy pomocy jonów PO_4^{3-} . Masa otrzymanego osadu wyniosła 6,2 g. Zakładając, że pozostałe jony nie przeszkadzały w reakcji, a fosforan wapnia jest jedynym składnikiem tworzącym osad oblicz stężenie jonów wapnia w badanej próbce.

- a) $0,4 \text{ mol/dm}^3$,   b) $0,6 \text{ mol/dm}^3$,   c) $0,8 \text{ mol/dm}^3$,   d) $1,2 \text{ mol/dm}^3$.

5. Azotan(V) magnezu podczas ogrzewania może rozłożyć się na: tlenek magnezu, tlenek azotu(IV) i tlen. Próbkę azotanu(V) magnezu o masie 25 g ogrzewano przez pewien czas, po przerwaniu ogrzewania masa zawartości probówki wyniosła 14,05 g. Jaka objętość NO_2 powstała w reakcji?

- a) ok. $4,5 \text{ dm}^3$,   b) ok. $7,6 \text{ dm}^3$,   c) ok. 9 dm^3 ,   d) ok. $15,1 \text{ dm}^3$.

Masy atomowe [u]:

H – 1, C – 12, N – 14, O – 16, Mg – 24, P – 31, Ca – 40.

ZADANIE III. KRZYŻÓWKA NA 5 I NA 6 (16 punktów)

Rozwiąż krzyżówkę. Następnie rozwiązania z każdej krzyżówki dopasuj do jednej z trzech zaproponowanych definicji.

1. Na przykład: rtęć, cynk, srebro lub miedź
2. EtOH
3. Kruszący materiał wybuchowy, produkt końcowy nitrowania toluenu
4. Grupa węglowodorów zawierających jedynie wiązania pojedyncze pomiędzy atomami węgla
5. Węglowodór leżący w szeregu homologicznym pomiędzy oktenem a decenem
6. Rodnik powstały z węglowodoru nasyconego zbudowanego z czterech atomów C
7. Zwyczajowa nazwa kationu UO_2^{2+}
8. Przedrostek oznaczający „cztery”, a także zwyczajowa nazwa CCl_4

9. Grupa węglowodorów zawierających wiązanie podwójne pomiędzy atomami węgla
10. Zwyczajowa nazwa tlenku azotu(I) stosowana w motoryzacji
11. Dublet lub ... elektronowy - wyjaśniają powstawanie wiązań chemicznych
12. Grupa związków organicznych, której przedstawicielem jest aceton
13. Pierwiastek chemiczny o symbolu Ta
14. Grupa węglowodorów zawierających wiązanie potrójne pomiędzy atomami węgla
15. Jedna z frakcji ropy naftowej stosowana dawniej do celów oświetleniowych

I.	1.					
	2.					
	3.					
	4.					
	5.					
II.	6.					
	7.					
	8.					
	9.					
	10.					
III.	11.					
	12.					
	13.					
	14.					
	15.					

Definicje:

- a) jeden z dwóch składników LPG,
- b) główny składnik gazu ziemnego,
- c) jego izomer wykorzystywany jest do określania jakości benzenu.